

Jože Hudales

VARSTVO PREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE

NEKAJ TEZ OB RAZPRAVI O PREDLOGU ZAKONA O VARSTVU

- Zakon ima v primerjavi s starim zakonom o varstvu naravne in kulturne dediščine kar nekaj prednosti, zlasti v zvezi z izvozom oz. trgovanjem z dediščino.

- V zvezi z varstvom premične kulturne dediščine imam občutek, da zakon želi z njo opraviti nekako na hitro in površno, zlasti v primerjavi z nepremično kulturno dediščino, kar je najbrž posledica dejstva, da javna služba varovanja premične kulturne dediščine, ki naj bi jo opravljali muzeji, ni zaživela podobno kot javna služba varovanja nepremične kulturne dediščine, ki jo opravljajo ZVNKD.

- Razlog je zagotovo v tem, da je situacija na področju muzejev mnogo bolj nejasna, da muzejska in galerijska mreža v Sloveniji ni postavljena na podoben način kot pri ZVNKD, ki imajo natančno določen prostorski in vsebinski obseg varovanja.

- Muzejska mreža, kakršna je bila postavljena leta 1988 (11 nacionalnih muzejev, 8 posebnih muzejev, 16 regionalnih muzejev), ni mogla zaživeti, ker je bila produkt kompromisa med načrtovanim (idealnim) stanjem in zatečenim stanjem, ki izhaja iz večdesetletnega razvoja posameznih muzejev, pri čemer so bili mnogi regionalni ali celo "nacionalni" muzeji slabše razviti od nekaterih "lokalnih" ipd. Poleg tega se je že kmalu po letu 1988 pokazalo, da se mnogi muzeji, ki niso uvrščeni v muzejsko mrežo, hitro razvijajo in postajajo vse bolj sposobni prevzemati tudi nekatere javne naloge varovanja dediščine.

- Poseben problem pri varovanju premične dediščine povzroča tudi dejstvo, da razvoj muzealstva in muzeologije sili muzeje, da se mnogo bolj kot doslej posvečajo različnim načinom komunikacije z obiskovalci, prezentaciji kulturne dediščine ipd., medtem ko javna služba varovanja premične kulturne dediščine in upravne naloge, povezane z njo, predstavljajo skoraj zanemarljiv izsek dela naših muzejev. Država pa na drugi strani (najbrž tudi zaradi tako nejasne situacije muzejske mreže) skoraj ni vlagala v razvoj enotne metodologije varovanja premične kulturne dediščine, v enoten sistem dokumentacije, v nabavo potrebne opreme, v tovrstno izobraževanje itd.

- Predlog zakona o varstvu kulturne dediščine tako v primeru varstva premične dediščine še vedno "visi" v zraku, dokler ne bo določena in trdno postavljena mreža muzejev in

natančno opredeljen pojem "matičnih nalog" pri varovanju premične dediščine, ki jih država poverja posameznemu muzeju.

- Pri vprašanju postavitve mreže muzejev v Sloveniji, ki bi zagotavljala varstvo premične kulturne dediščine, pač še vedno vztrajam pri t. i. "dinamičnem modelu mreže muzejev", ki ga je predlagala delovna skupina muzealcev, ki sem jo vodil od leta 1992 do 1994. Predlog tedaj tudi med mnogimi muzealci ni naletel na posebno navdušenje.

- Dinamični model muzejske mreže predvideva, da so matične naloge varovanja dediščine z licenco poverjene tistim muzejem, ki so v nekem trenutku po vseh kriterijih svojega dela (število zaposlenih in njihova "kvaliteta" oz. "produkcijska potencia", prostori in njihova oprema, predmeti, delavnice itd.) najbolj pripravljeni nanjo.

- Tak model mreže muzejev in galerij v Sloveniji hkrati predstavlja temeljni element povezovanja muzejev in vseh drugih subjektov, ki hranijo muzejsko gradivo, smotrne razdelitve strokovnih področij njihovega delovanja, prav tako pa je tudi instrument nenehnega razvoja muzejev in muzejske stroke, ki spodbuja muzejske in muzeološke inovacije, spodbuja zdravo tekmovalnost in konkurenco ter ustvarja možnosti za skladen in na določeni način kontroliran razvoj muzejskih institucij (muzejev in muzejskih zbirk).

- Poleg tega predlog zakona o varstvu kulturne dediščine v ničemer ne odseva dejstva, da pojem "premične kulturne dediščine" oz. "muzejskega predmeta" v sodobni muzeologiji dobiva nove konotacije, pri čemer postaja vse manj pomembna njegova materialna podoba, estetski potenciali ipd., vse pomembnejše pa so ideje in informacijski potenciali, ki so ujeti v njegovi materializirani obliki. Tako se v svetu vse bolj uveljavlja koncept ohranjanja in varovanja premične kulturne dediščine, ki temelji na varovanju vrednot, idej in tradicij, načina mišljenja in načina življenja, ki so "ujeti" v predmetu, ki ga varujemo. Tak način oz. koncept varovanja dediščine (tudi nepremične!) bi moral biti zlasti etnologom vsekakor bližji od t. i. "statičnega modela varovanja", ki je usmerjen predvsem na predmete in spomenike.